274/04.01.00/2023

6.11.2023

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Hallituksen esitys työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta (HE 73/ 2023 vp)

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pyytää kirjallista lausuntoa hallituksen esityksestä työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta. Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta.

Nyt käsiteltävänä oleva uudistus on osa pääministeri Orpon hallituksen suunnittelemaa työttömyysturvan uudistamisen kokonaisuutta. Lakiesityksellä pidennettäisiin työssäoloehtoa kuudesta kuukaudesta 12 kuukauteen, muutettaisiin sen määräytyminen tuloperusteiseksi, palautettaisiin omavastuuaika seitsemään päivään sekä poistettaisiin työttömyysetuuden sovittelun suojaosa ja lapsikorotukset. Muutokset lisäisivät työllisyyttä arvion mukaan 20 000 työllisellä. Esityksellä myös lisättäisiin kuntien kustannuksia vähintään 80 miljoonalla eurolla vuodessa. Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT kannattaa lakiesitystä sen työllisyysvaikutusten vuoksi, mutta on samalla huolissaan sen vaikutuksista kuntatalouteen.

Nyt eduskunnan käsiteltävänä oleva lakiesitys työttömyysturvalain muuttamisesta on ensimmäinen osa kokonaisuudistusta. Sen jälkimmäinen osa on suunniteltu jätettäväksi eduskunnalle alkuvuodesta 2024. Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT haluaa korostaa, että näillä kahdella erillisellä esityksellä on vahva keskinäinen riippuvuussuhde. Nyt ehdotettu laki lisäisi välillisesti kuntien kustannuksia. Uudistuksen toisessa vaiheessa hallitus suunnittelee toteuttavansa puolestaan muutoksia, jotka kompensoisivat nyt lisääntyneet kustannukset.

Esitys lisää kuntien kustannuksia pääasiassa kahdella tavalla. Lapsikorotuksen poistaminen lisää perustoimeentulotuen tarvetta vähintään siksi ajaksi, kunnes etuuden saaja työllistyy. Kuntien osuus perustoimeentulon rahoituksesta on puolet ja rahoitusvastuu lisääntyisi vuositasolla noin 30 miljoonalla eurolla.

Työssäoloehdon pidentäminen vaikuttaisi puolestaan kuntien velvoitetyöllistämiseen. Kuntien työllistämisvelvoitteen piiriin kuuluvat sellaiset 60 vuotta täyttäneet työttömät työnhakijat, jotka eivät työllisty avoimille työmarkkinoille eikä heille voida järjestää työllistymistä edistävää palvelua, kuntoutusta tai palkkatuettua työtä muun kuin kunnan palveluksessa. Tällöin kunnan on järjestettävä työttömälle työtä siksi ajaksi, että työssäoloehto täyttyy. Työssäoloehdon pidentäminen näin kaksinkertaistaisi kuntien velvoitetyön palkkakustannukset. Tältä osin vuosittainen kustannusvaikutus olisi kaikkiaan 50 miljoonaa euroa. Työttömyysturvan uudistuksen myöhemmin annettavassa esityksessä on suunniteltu velvoitetyöstä luopumista. Tämä kompensoisi nyt käsiteltävänä olevan lakiesityksen myötä tapahtuvan kustannusten nousun kunnissa.

Ottaen huomioon kustannusten kasvun kohdistumisen samalle ajankohdalle työvoimapalveluiden kuntiin siirtymisen kanssa, voi uudistus Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT:n käsityksen mukaan vaarantaa palvelujen riittävän tarjoamisen. Työmarkkinoiden toimivuuden edistäminen edellyttää uudistuksia. Huolimatta avoimien työpaikkojen runsaasta määrästä on työttömyys tähän nähden korkealla tasolla. Työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmaksi kuvattu ilmiö on osa rakenteellisen työttömyyden kokonaisuutta.

Työttömyysturvaan nyt esitetyt muutokset saisivat aikaan työttömissä käyttäytymismuutoksia, jotka lisäävät työvoiman tarjontaa työmarkkinoilla. Tällöin työttömän työnhakijan odotetaan ottavan vastaan herkemmin tarjolla olevaa työtä ja avoimet työpaikat täyttyisivät näin nopeammin. Lisäksi on odotettavissa, että työttömät ottaisivat vastaan myös sellaista työtä, johon nyt työnantajilla on ollut vaikeaa löytää tekijöitä.

Esitetty lakimuutos saisi myös aikaan käyttäytymismuutoksia sellaisten työttömien kohdalla, joiden sen hetkinen osaaminen, työelämävalmiudet tai työkyky eivät vastaa työmarkkinoilla tarjolla olevaa työtä. Työn vastaanottamisen lisäksi heillä olisi vahvempi kannuste ottaa vastaan myös palveluja, joiden avulla osaaminen, työelämävalmiudet ja työkyky saataisiin paremmin vastaamaan työvoiman kysyntää. Tällöin työllisyys kasvaisi viipeellä työttömien työkyvyn sekä ammatillisen ja alueellisen liikkuvuuden parantumisen myötä.

Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT kannattaa uudistuksia, joilla kannustetaan työttömiä vastaanottamaan tarjolla olevaa työtä ja parantamaan työllistymisedellytyksiään. Työllisyysasteen kasvattaminen edellyttää toimia, joilla vähennetään rakenteellista työttömyyttä. On kuitenkin tärkeää varmistaa, ettei uudistuksella vaikutettaisi kielteisesti kuntien mahdollisuuksiin rahoittaa ja tarjota juuri niitä palveluita, joiden kysyntää uudistuksella lisätään.

Hallituksen esityksessä esitetyt työllisyysvaikutukset ovat väistämättä suuntaa antavia eikä niissä voida ottaa huomioon erilaisten kohderyhmien reaktioita kannustimien muutoksiin. Työvoimapalveluiden keskeinen tavoite on edistää yhdenvertaisuutta sekä naisten ja miesten tasa-arvoa. Käytännössä palveluita kohdistetaan enemmän niihin ryhmiin, jotka ilman tukea olisivat vaarassa syrjäytyä työmarkkinoilta. Työllisyysvaikutukset ovat myös riippuvaisia talouden kehityksestä, joka puolestaan siis säätelee työvoiman kysyntää. Kuntien elinvoimapalveluiden kokonaisuudella voidaan osaltaan edistää uusien työpaikkojen syntymistä luomalla esimerkiksi edellytyksiä yritystoiminnan käynnistämiselle tai laajentamiselle. Työvoimapalveluiden riittävä rahoitus on turvattava, koska esitys lisää myös työllistyäkseen palveluja tarvitsevien henkilöiden kannustimia.

Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT ehdottaa, että uudistuksen vaikutuksia kuntatalouteen seurattaisiin etenkin työvoimapalveluiden tarjoamisen näkökulmasta. Työttömyysturvaan nyt esitetyt uudistukset luovat työttömille vahvan kannustimen työllistyä ja tällöin riittävä tuki työllistymiselle on turvattava.